

HOS CANADISKE ESKIMOER

Af Tyge W. Nielsen

De fleste landkort fremstiller Canada som et rektangel, placeret mellem den 49. og den 60. breddegrad, inddelt i en halv snes provinser, som vist kun et fåtal kender navnene på. Man glemmer næsten, at der længere mod nord ligger et uhyre landområde: The Northwest Territories. Det er særdeles forståeligt og undskyldeligt, at vi på denne side af Atlanten kender så lidt til dette landområdes eksistens, for canadierne indrømmer selv, at det først efter 2. verdenskrig rigtigt er gået op for dem, at de her har en part af deres land og befolkning, som i allerhøjeste grad har behov for deres bevågenhed.

The Northwest Territories (NWT) omfatter den del af Canada, som ligger nord for 60° N., strækkende sig fra Yukon Territories i vest til Davisstrædet i øst. Området har et areal på mere end 3 millioner kvadratkilometer eller 42 % af hele Canadas areal. Over en trediedel af det er skovklædt. Fra luften synes det som endeløse strækninger med skove, søer og floder hist og her afbrudt af fjelde, hvoraf nogle når op over 100 meters højde. Mod øst og nord tynder træerne dog ud. Skovgrænsen løber groft sagt langs en linie trukket fra mundingen af Mackenzie River til et punkt på vestsiden af Hudson Bay lidt nord for Churchill og videre på den anden side, idet den afskærer de nordligste dele af Labradorhalvøen, som egentlig ikke hører med til NWT, men er en del af provinsen Quebec.

I 1961 var der i NWT 23000 indb. Af disse var ca. 8000 eskimoer, ca. 5000 indianere og resten ca. 10000 andre, d.v.s. hovedsageligt udsendte og indvandrede canadiere.

Selvom mange mener, at eskimoer og indianere er af samme oprindelse, så er der dog store forskelligheder mellem dem både i udseende og med hensyn til levevis. Stort set kan man sige, at indianerne lever i skovområderne, mens eskimoerne foretrækker de polare egne nord derfor, men nogen skarp skillelinie kan dog ikke trækkes, der er store områder, hvor begge befolkningsgrupper lever blandet.

Den største bebyggelse er Yellowknife, nord for Store Slavesø, med en befolkning på 3200. Det er en efter forholdene moderne by med elværk, rindende vand og kloak-

system. Fort Smith på søens sydlige bred er et administrationscenter. Andre byer af nævneværdig størrelse er Hay River, Inuvik og Frobisher Bay. Derudover findes mange småbyer – sædvanligvis ikke stort mere end en butik (Hudson's Bay Co.), en skole, en missionsstation, måske en sygeplejestation og en radiostation omgivet af den indfødte befolknings små hytter eller skure, eller i det træløse areal telte af mere eller mindre permanent art. På områderne mellem byerne og langs med floderne eller søerne har indianerne små jagthytter, og ved ensonne søer eller ved kysten flere hundrede kilometer fra den nærmeste hvide mand kan man finde eskimoernes telte eller skure som basis for deres jagt på rener, sæler og hvalros.

Den daglige administration af NWT og arktisk Quebec forestås af The Department of Northern Affairs and National Resources (DNA), som ledes af the minister of DNA. Dette departement, som svarer fuldstændig til vort Grønlandsministerium, sørger for bevillinger til at drive skoler og administration m. v. for.

Indtil 1946 fandtes der bortset fra den i Yellowknife ingen offentlige skoler i NWT. Al undervisning blev drevet af anglikanernes og katolikkernes udsendte missionærer, og havde et meget tilfældigt præg over sig. I perioden 1946–56 blev der åbnet nogle få offentlige skoler. Men i 1955 indledte DNA et 6-års program stilende mod at dække landet med skoler, så alle børn i den skolepligtige alder fik mulighed for at få en forsvarlig undervisning enten i deres hjemby eller på en kostskole. At dette program har givet resultat fremgår af nedenstående tabel:

Antal børn i alderen 6–16 år, indmeldt i skoler i NWT:

	1950–51			1961–62		
	børn i skolepligtig alder	i skole	% i skole	børn i skolepligtig alder	i skole	% i skole
Eskimoer	2464	194	8	3171	1870	59
Indianere	1027	368	36	1375	1101	80
Andre	1627	621	38	2123	2019	95
	5118	1183	23	6669	4990	75

Pr. 20. september 1962 var der ialt 59 skoler med tilsammen 252 udsendte lærere. (Der findes ingen indfødte lærerkræfter). I disse skoler var ialt indmeldt 5489 børn eller ca. 80 % af alle børn i skolepligtig alder.

Med et så ungt skolevæsen er det naturligt, at meget endnu kun er på eksperimentets stadi, og store resultater i form af mange unge med højere uddannelse kan selvsagt ikke være opnået.

I skovområderne forsyner skoven indianerne med træ til at bygge huse af og brændsel til at opvarme dem med. I det skovløse område var tidligere skind af sæ-

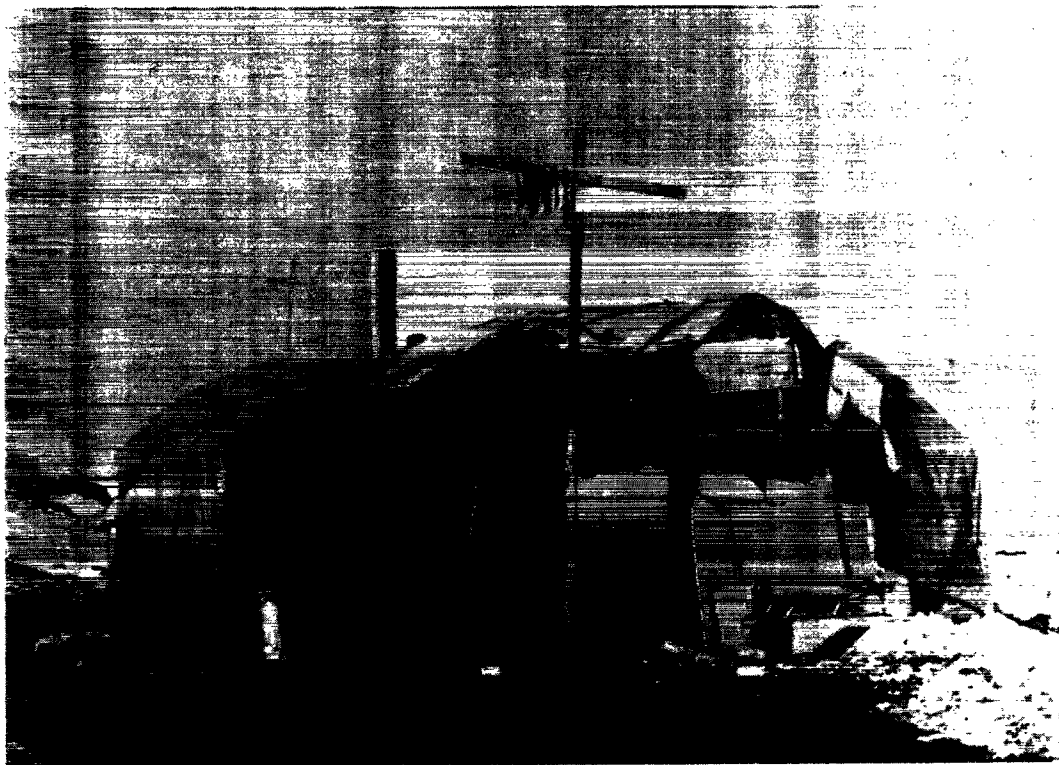

*De canadiske eskimobørn syntes,
at det var mærkeligt, at grønlændernes anorakhætter ikke var »pointed«.*

Foto: T. W. N.

ler og rener samt sne de eneste byggematerialer, og den eneste opvarmningsmulighed var sælolie i fedtstenslamper. Folk flyttede fra sted til sted afhængig af fangstmulighederne, efterladende alt det usunde på det gamle sted, hver gang de flyttede. Med de hvide mænds komme fulgte også brugen af træ, og de byggede nu huse af mere permanent karakter, hvilket desværre medførte en stærk stigning i antallet af infektionssygdomme, da alt snavset nu blev hængende i husene. Derfor må der nu føres en hård kamp mod alle slags sygdomme og ikke mindst mod spædbørnsdødeligheden, som endnu den dag i dag er rystende stor.

57 % af alle dødsfald blandt eskimoerne er blandt spædbørn under 1 år, og hvis man betragter de forhold, et sådant barn kommer til verden under og tilbringer sin første tid i, kan det ikke undre én. Det vil leve og sandsynligvis dø i det træløse areal. I tre ud af fire tilfælde vil det blive født i sin fars hytte eller telt, mens moderen knæler på den skindklædte briks, kun få tommer over permafrosten og kun bistøet af en ældre kvinde uden særlig uddannelse i fødselshjælp udover erfaring. Nøgen

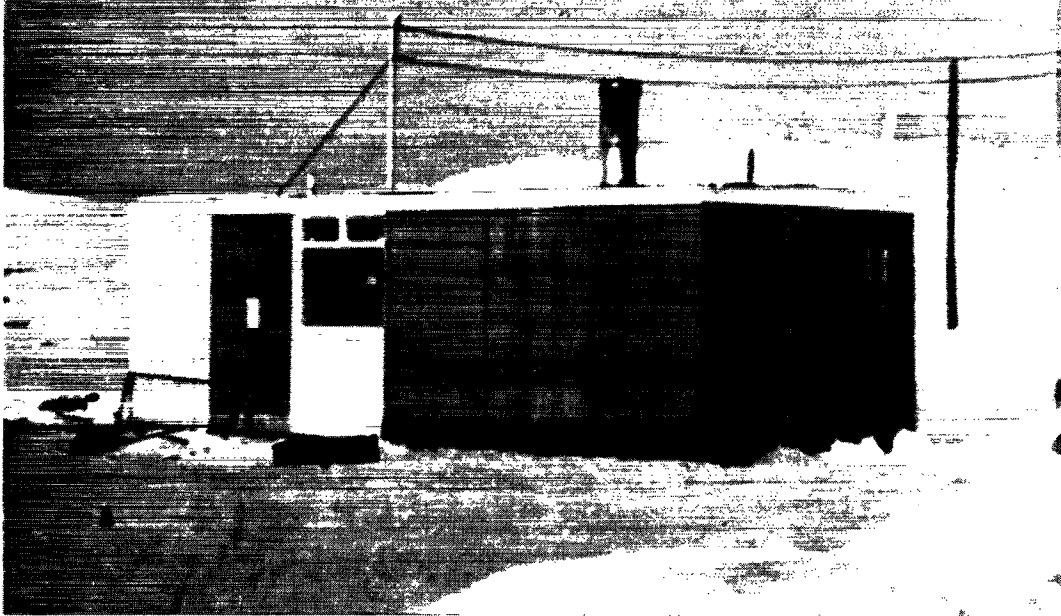

Dette er det bedste telt i Broughton Island. Der er to rum i det, og de har både radio, pladespiller og båndoptager i det, men ikke vand og elektricitet.

Foto: T. W. N.

vil det blive puttet i moderens amaut, hvor det vil nyde godt af varmen fra hendes krop. En gang i mellem vil det blive trukket under hendes arm om til hendes bryst, hvor det op til toårsalderen vil finde sin vigtigste ernæring. Den eneste supplerende føde, barnet får, vil være mad, som moderen, efter at have tygget den, spytter ind i dets mund. Om natten vil barnet have sin soveplads på den fælles briks, hvor temperaturen i nattens løb ofte vil dale til -20° c. Barnet vil tilbringe sin første vinter i en atmosfære så kold, at det altid kan se sin ånde i luften. Det vil være den i teltet, der har den største hudoverflade i forhold til sin vægt, men som tit får den ringeste beskyttelse imod kulden. Det har alle mulige chancer for en snigende lungesygdom og 25 % chance for at dø inden sit 14 år, og den gennemsnitlige levealder, det har chance for at opnå, er kun 32 år.

Indianerens barn har betydelig bedre forhold at begynde sin løbebane under. 36 % af alle dødsfald er her blandt spædbørn under 1 år. Det vil leve syd for skovgrænsen; det vil have 84 %'s chance for at blive født på et hospital eller en sygeplejesta-

*Et sådan »lowcosthouse« kan købes for ca. 1000 \$.
Der er elektrisk lys og en olieovn, men kun et rum.*

Foto: T. W. N.

tion, og moderen vil have haft mindst et besøg af en læge eller en sygeplejerske under graviditeten. Barnet vil blive bragt hjem til et forholdsvis solidt træhus, som om vinteren vil være opvarmet med rigeligt brændsel. Det vil selvfølgelig få brystmælk som sin første ernæring, men moderen vil have kendskab til patteflaske og moderne spædbørnsmad – samt vel at mærke mulighed for at skaffe den. Barnets risiko for at dø inden det 14. år vil være det halve af eskimoens, nemlig $12\frac{1}{2}\%$, og det har meget større mulighed for at blive voksen og måske endog gammel.

De „hvide børn“ eller børn af eskimoisk eller indiansk afstamning, som lever under „hvide forhold“, har de bedste chancer. De lever i bedre huse og får bedre ernæring, fordi deres forældre som regel har en regelmæssig, god indtægt. Flere og flere indianere og eskimoer opnår nu takket være en mere intensiv undervisning og oplysning disse bedre forhold. Og under sådanne omstændigheder er børnenes chancer i NWT for at overleve ganske udmærkede – ja i mange tilfælde bedre end i det sydlige Canada.

Nedenstående tabel viser forholdet mellem spædbørnsdødeligheden hos indianere, eskimoer og folk med „hvid status“. Også betydningen af at leve syd for skovgrænsen kan aflæses.

1960	Total		Skovområdet		Det skovløse område	
	Antal	‰	Antal	‰	Antal	‰
Dødsfald ialt indenfor 1. leveår	150	142	52	88	98	212
Indianere	21	100	21	100	0	—
Eskimoer	107	211	9	134	98	223
„Hvid status“	22	65	22	70	0	—
Hele Canada	27					

Med antal menes det totale antal af dødsfald. Med ‰ menes antallet af dødsfald pr. 1000 levendefødte.

Denne, måske noget brede ouverture giver et ganske godt indtryk af, hvad man kan få ud af en hurtig rejse gennem NWT med enkelte stop og hurtige samtaler med forskellige mennesker, der på den ene eller anden måde er impliceret i arbejdet. Men lad os nu prøve at gå lidt mere i dybden på et enkelt lille sted i NWT. Man må dog være klar over, at ikke alt, man erfarer på den måde, er generelt gældende, og at man derfor ikke kan sige: „Sådan er altså Canadas Nordland.“ Nej, sådan er Broughton Island.

Broughton Island er en lille ø nord for polarcirklen på nordkysten af Baffin Island. Stedet opstod som boplads af nogen betydning, da en DEW-line-station blev bygget der. En del eskimoer flyttede til for at arbejde med bygning af station og flyveplads, og senere flyttede andre til. Der er nu en befolkning på godt 150 fordelt på en større boplads på selve Broughton Island med skole og Hudson Bay-butik og en mindre på selve Baffin Island et par kilometer væk. Et par hundrede kilometer længere mod øst ligger Padloping Island, som administrativt hører under Broughton Island, men som dog har sin egen skole.

Det, der slår én voldsomst ved det første indtryk af stedet, er den enorme forskel, der er på byens to dele: Først skolen med de dertil hørende bygninger, elværk, skolehjem, lagerbygninger og boliger for udsendt personale. Altsammen hypermoderne bygninger med alle moderne tekniske raffinementer som centralvarme, køleskabe, rindende vand m. m. — Og så ca. 100 m og 50 år derfra eskimoernes telte: usle, lave og pjaltede bygninger, hvis man da ellers kan tillade sig at bruge et så prangende udtryk om dem.

Intet under, at den første forbindelse, jeg fik med eskimoerne på stedet, blev på det medicinske område. For under sådanne forhold har en epidemi alle chancer for

Seemee lærer at flette julehjerter i skolen.

Foto: T. W. N.

at brede sig. Og de første tre uger blev der da heller ingen skolegang på grund af mæslinger.

I den periode fik jeg så til gengæld tid og lejlighed til at studere forskellen på en grønlandsk lærers og en nordcanadisk „community teacher's“ arbejdsforhold. Som lærer i Grønlands velorganiserede skolevæsen er man vant til, at ens første og vigtigste opgave er at undervise, og hvad der er udover de daglige timer i klassen, er sekundært ekstraarbejde, der skal honoreres.

En „community teacher“ forventes at være „on duty“ kl. 9–17 hver dag – også skolefridage, som ikke er almindelige fridage. Og hvis han ikke i den tid kan nå arbejdet, må han tage sin fritid til hjælp – vel at mærke ulønnet, for overtid anerkendes ikke, når man er „overordnet“. Hvis han så alligevel ikke kan nå arbejdet – ja, så kvitter han en skoledag eller to – for det er ikke så let at konstatere, som at et brev ikke bliver besvaret.

I Broughton Island er der ingen jordemoder eller sygeplejerske – altså lægger man det arbejde på læreren – dog ikke hvis en fødsel forløber glat. Men hvis der er

vanskeligheder, tilkaldes han. Skolen var særdeles velforsynet med medicin, instrumenter og lægebøger. Vi var i stand til at foretage en blindtarmsoperation – hvis vi ellers kunne. Dette medicinske ekstraarbejde tog en masse tid. Der er ingen kærner på stedet, – altså må alle ind- og især udbetalinger foretages af læreren. Praktisk taget alle de funktioner, som i en moderne by varetages af mange forskellige myndigheder og kontorer, må her ordnes af en enkelt mand (eller kvinde), for der er flere kvindelige end mandlige lærerkræfter i Nordcanada). Og alt dette ekstraarbejde er vel at mærke ulønnet.

Skolen var som før nævnt materielt særdeles veludstyret. Alle moderne pædagogiske hjælpemidler stod til vor rådighed. Men kundskabsmæssigt stod det ringe til, hvad der vel næppe kan forundre nogen, når man hører, at der kun har været skole på stedet i 2–3 år.

Den væsentligste forskel mellem Nordcanadas og Grønlands skoler ligger nok i, at der udelukkende undervises på engelsk. Der er ingen mulighed for undervisning i og på eskimoisk, da der intet skriftsprog findes, og der er heller ingen uddannede eskimoiske lærerkræfter. Der findes ganske vist en slags skriftsprog, det såkaldte „syllabic“, et særligt system med specielle tegn for de forskellige lydforbindelser. Det er udarbejdet af missionen, og der findes nogle få bøger, bl. a. Bibelen skrevet i syllabic, men nogen praktisk betydning for skolen og undervisningen kan det ikke forventes at få.

Som følge af det ganske unge skolevæsen er der ingen tradition for og ingen særlig forståelse af skolegangens og oplysningens betydning. Vi kunne ikke forvente nogen som helst hjælp fra forældreside, dels fordi de ikke har lært noget selv, og derfor ganske simpelt ikke kan, og dels fordi de vel af samme grund har lidt svært ved at se værdien og nødvendigheden af at lære at læse, skrive og regne.

Eskimoerne i Nordcanada er i hele deres levevis og samfundsordenen meget mere primitive end grønlænderne. Der er ganske lidt eller intet kollektivt liv. Alle grønlændernes mange foreninger og råd kendes slet ikke. Hovedparten af dem sidder passivt og ser til, mens de udsendte bygger deres nye samfund. Man kan vel heller ikke forvente andet. Deltagelse i offentligt liv forudsætter oplysning.

Mens der således fra DNA's side gøres et meget stort arbejde og ofres store summer på opbygningen af et tidssvarende skolevæsen, så svigtes desværre et område som boligbyggeriet. Der er skabt mulighed for eskimoerne for at skaffe bedre huse end deres usle telte. Der gives statsstøtte og statslån til anskaffelse af de såkaldte „lowcosthouses“. Det er meget primitive huse, der præfabrikeres i Sydcanada og sendes op, så de meget hurtigt og let kan samles og rejses på stedet. De fås i forskellige størrelser fra et enkelt rum, som er både sove- og opholdsrum og køkken, op til stue og 3 soveværelser. I Broughton Island fandtes kun den første type ialt 5 stk., hvorefter

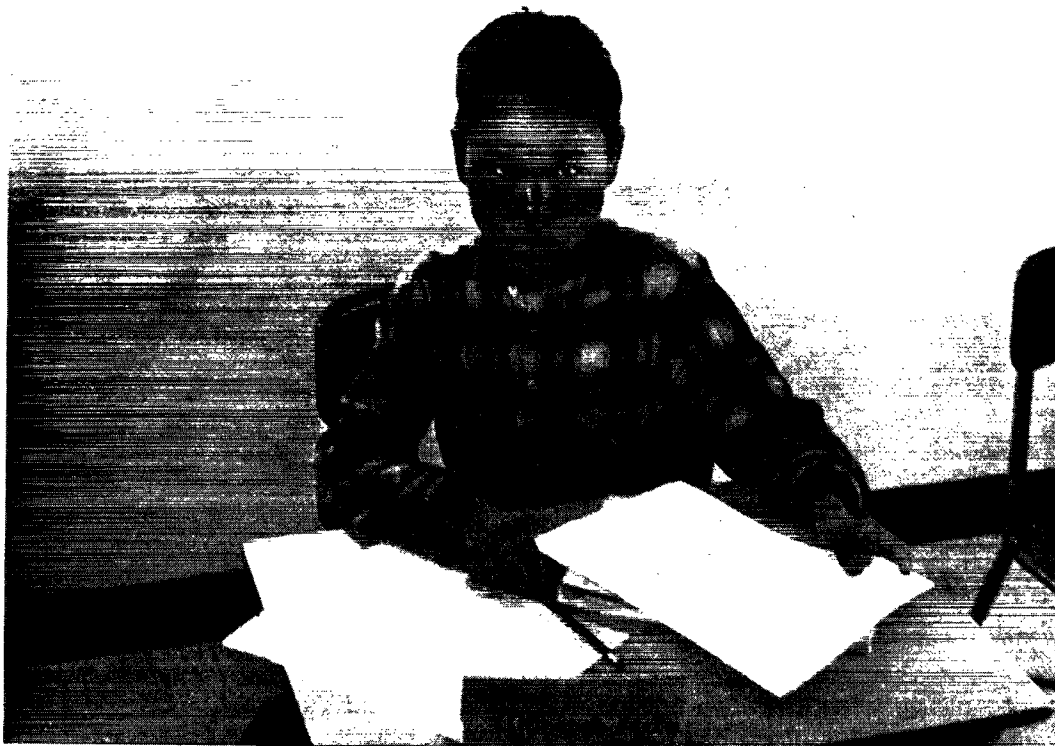
kun to var privatejede, de tre andre var „Welfarehouses“, d. v. s. huse, der ejedes af DNA og frit stilledes til rådighed for trængende. Et sådant hus med et rum målte ca. 3×8 m og kostede \$ 1000. Selv om disse huse er bedre end telte, så er de dog for ringe. De tåler ikke sammenligning med selv det mindste grønlandske boligstøttehus, som forøvrigt næsten aldrig bygges i Grønland, da det anses for at være for lille.

De økonomiske muligheder på stedet var forholdsvis gode. Den største del af året var der ganske god sælfangst. Der indhandlede ca. 4000 sælskind om året, og desuden blev der skudt en del bjørne og fanget en del ræve. Men det kneb meget for eskimoerne at få noget ud af disse indkomster. Hudson's Bay Co. er en privat erhvervsvirksomhed og ser det ikke i særlig grad som sin opgave at virke for fornuftig anvendelse af pengene. Den eneste form for sparekassevirksomhed var at sætte pengene ind på en konto i butikken, og på den måde kom de for let til at anvende dem. Det viste sig da også, at næsten alle konti var negative. Eskimoerne fik aldrig penge mellem hænderne. Når de havde solgt deres skind, begyndte de at købe ind, og de stoppede ikke, før butiksbestyreren sagde, at nu var der ikke flere penge på kontoen. Masser af penge blev på denne måde brugt på fuldstændig unyttig måde – ja, til tider til helt vanvittige ting som f. eks. legetøj, som vel at mærke ikke var beregnet til børnene. Der blev dog ikke brugt penge til spiritus, da stedet er absolut tørlagt.

Et forhold, som måske kunne være af stor interesse med henblik på diskussionen om lønforskellen mellem udsendte og indfødte grønlandere, er, at en sådan lønforskel ikke findes i Nordcanada. Der betales samme løn for samme arbejde under hensyn til de pågældendes uddannelsesmæssige kvalifikationer, og der tages skat ved kilden. Desværre fik jeg ikke lejlighed til at studere følgerne grundigere, ikke mindst fordi, det ikke er mange eskimoer, der endnu har opnået en uddannelse, der giver dem muligheder for at overtage udsendtes arbejde.

Men vi så da lidt til det. Der var et hold udsendte håndværkere inde for at bygge udvidelser til skolen. De havde et par eskimoer til at hjælpe som arbejdsmænd, og der så man, at disse mennesker, så længe arbejdet stod på, hørte til stedets overklasse. De var så absolut de rigeste, der havde råd til at købe motorslæder, radioer m. m. – og legetøj. Desværre viste det sig, at de havde visse vanskeligheder ved at falde tilbage til deres fangerliv med dets ringere indkomster, da arbejdet var forbi. Pedellen ved skolen havde også samme løn og beboede en moderne lejlighed, som en udsendt ville have haft. Han forstod intet engelsk og kunne hverken læse eller skrive, så han havde ikke megen forståelse af, at han var byens rigeste eskimo. Hans løn blev af DNA sat ind på en bankkonto,* som læreren administrerede for ham. Han havde nok opdaget, at han kunne købe, hvad han havde lyst til i butikken, men at han var en efter forholdene formuende mand med adskillige tusinde dollars i banken, det havde

* I Bank of Montreal's filial i Frobisher Bay

Manasse var 15 år.

Foto: T. W. N.

Han kunne ikke meget engelsk, men han havde nedlagt to isbjørne.

han ingen forestilling om. Jeg skal ikke her kaste mig ud i den standende løndiskussion, men jeg hørte adskillige røster rejse sig om, at det ikke var rigtigt at give eskimoerne så mange penge mellem hænderne, før de er tilstrækkeligt oplyste til at kunne administrere dem fornuftigt. Men vi må jo heller ikke glemme, at den canadiske eskimo i udvikling og oplysning er et halvt hundrede år bagefter grønlænderen.

Afsluttende vil jeg sige, at der i Canada gøres et stort og kostbart arbejde for at hjælpe eskimoerne frem. Og jeg mødte en overvældende interesse for at høre om, hvordan vi arbejder, og hvilke erfaringer vi gør. Desværre lægger sproget jo en hindring i vejen for at sende en eller flere af DNA's folk på et studieophold i grønlandsadministrationen, som jo for at have nogen værdi skulle være af noget længere varighed end de par turistvisitter, der har været et par af i de senere år.